

[LES DADES]

COMPARACIÓ DELS USOS I LES REPRESENTACIONS
DE LES LLENGÜES A LES ILLES BALEARS, CATALUNYA,
EL PAÍS VALENCIÀ I ANDORRA

Ernest QUEROL I PUIG
Institut de Sociolingüística Catalana

I. INTRODUCCIÓ

La principal finalitat de les nostres recerques ha estat esbrinar quins eren els factors més importants que influeixen en l'ús de les llengües. Per aquesta raó, vam concebre un nou model teòric i metodològic i, posteriorment, vam voler contrastar-lo de manera empírica aplicant-lo a les diferents realitats socials dels llocs on es parla català. En aquest article pretenem comparar els resultats obtinguts a les Illes Balears amb els de la resta dels principals territoris on hem passat el mateix qüestionari.

En el número 16 d'aquesta revista vam presentar els resultats del País Valencià (Querol, 2002*b*). Pel que fa a les Illes Balears, vam avançar-ne les principals dades a Querol (2002*c*). Per altra banda, també hem encetat a Querol (2004*e*) l'acarament de les principals variables del nostre model i algunes anàlisis bivariades. Ara ens centrarem en l'anàlisi multivariable tot contrastant les diferències entre els diversos llocs. Per començar, també farem un breu resum de les dades conjuntes més interessants. Tot seguit, amb la finalitat que es vegin els fonaments de la com-

paració, presentarem les característiques tècniques de les quatre enquestes de les quals hem extret les dades.

2. CARACTERÍSTIQUES TÈCNIQUES¹

L'àmbit de les enquestes passades comprèn el País Valencià, les Illes Balears, Catalunya i Andorra. L'univers són els estudiants que tenen al voltant de setze anys (disset a Catalunya). La grandària de la mostra és la que podem llegir en el quadre 1.

QUADRE 1. Mostra o cens i nombre d'enquestes.

	PAÍS VALENCIÀ 1998	ILLES BALEARS 2001	CATALUNYA 2000	ANDORRA 2002
Mostra/Cens	Representativa de quart d'ESO de tot el País Valencià	Representativa de quart d'ESO de totes les Illes Balears	Representativa de primer de batxillerat de tot Catalunya	Cens d'estudiants del darrer any de secundària obligatòria d'Andorra
Nombre d'enquestes:	452	447	443	416

Quant al procediment de mostratge, per tal de garantir una representativitat més gran de la mostra respecte a la població, s'han tingut en compte diferents estrats:

- Divisió administrativa del territori: divisió provincial.²
- Tipologies d'aglomeració de la població: nuclis superiors o inferiors a cinquanta mil habitants.
- Titularitat del centre d'ensenyament: públic o privat.³
- Nivell social global dels estudiants del centre d'ensenyament.

L'error mostral ha estat del 5% i la hipòtesi considerada ha estat la més conservadora, és a dir, el cas de màxima indeterminació ($p=q=0,5$). Pel que fa a la fiabilitat de l'instrument de mesura (que és un test sobre la constància o estabilitat dels resultats) és molt alta en les escales que hem construït, com podem veure en el quadre 2.⁴ Es considera que a partir de 0,80 la fiabilitat és acceptable, i en totes les escales del quadre 2 depassa el 0,91.

1. Per a una descripció més detallada de les característiques tècniques de l'enquesta es pot consultar Querol (2000: 93-98).

2. Al País Valencià també hem tingut presents dues característiques més. En primer lloc, la divisió lingüística del territori, és a dir, les zones lingüístiques històriques. En segon lloc, la tipologia del centre de secundària pel que fa a l'idioma: ensenyament en valencià o ensenyament en castellà.

3. Tanmateix, al País Valencià no es van poder passar les enquestes als instituts de titularitat privada per manca de dades oficials consultables sobre aquest sector.

4. Per al càlcul de la fiabilitat hem fet servir l'alpha de Cronbach.

QUADRE 2. Fiabilitat de les escales.

	PAÍS VALENCIÀ 1998		ILLES BALEARS 2001		CATALUNYA 2000		ANDORRA 2002	
Fiabilitat de les escales de l'enquesta segons el nombre de preguntes (indicat entre parèntesis):	0,9762	(123)	0,9808	(123)	0,9768	(123)	0,9305	(48)
	0,9495	(15)	0,9611	(44)	0,9561	(141)	0,9283	(61)
	0,9642	(44)	0,9470	(15)	0,9484	(15)	0,9169	(45)
	0,9352	(49)	0,9282	(49)	0,9221	(49)	0,9174	(36)

En aquest estudi, com dèiem, compararem les dades obtingudes a les Illes Balears amb les obtingudes als altres tres territoris on hem passat el mateix qüestionari fins al moment present.⁵

3. PRINCIPALS RESULTATS SOBRE L'ÚS I SOBRE LA TRANSMISSIÓ DEL CATALÀ

3.1. El grau d'ús del català

El grau d'ús del català, de menor a major, es distribueix de la manera següent: País Valencià (2,65), Illes Balears (3,47), Andorra (4,35) i Catalunya (5,38).⁶

Pel que fa a les Illes Balears, hi ha dos grups de persones: un que no fa servir el català (o molt poc) i un altre que l'usa més. El grup que no fa servir el català és més nombrós que l'altre, per la qual cosa fa baixar la mitjana.

3.2. Llengües emprades per respondre l'enquesta

A Catalunya és on més s'usa el català per respondre l'enquesta (63,7%), amb un percentatge molt superior al de la resta de territoris. La diferència entre les Illes Balears (31,5%) i el País Valencià (21,2%) és de només 10,3 punts, mentre que la diferència entre Catalunya i el País Valencià és de 42,5 punts.⁷

3.3. La transmissió lingüística intergeneracional

5. Pel que fa a la comparabilitat, hi ha quatre diferències principals: temporals, d'edat, de titularitat del centre i de reducció del qüestionari. En primer lloc, les enquestes s'han passat en el decurs de tres anys i mig. En segon lloc, l'edat dels enquestats és en tots els territoris de setze anys (quart d'ESO o equivalent a Andorra), excepte a Catalunya, on es va passar a primer de batxillerat per poder comparar els resultats amb els obtinguts el 1993 a segon de BUP. En tercer lloc, l'estudi del País Valencià no inclou el sector de l'ensenyament privat. I, finalment, a Andorra es va haver de reduir el qüestionari perquè es preguntava sobre quatre llengües, en compte de dues. Amb tot, creiem que la comparació ens pot donar moltes pistes de quin és l'ús de les llengües i de quins són els factors que incideixen en l'ús d'aquestes llengües.

6. Els resultats que presentem aquí de manera resumida es poden llegir més complets a Querol 2004e.

7. No podem comparar aquestes dades amb les d'Andorra atès que tots els qüestionaris s'hi van passar en català.

3.3.1. *La primera llengua apresada pels estudiants*

És a Catalunya on més s'aprèn el català com a primera llengua (59,5%), seguida d'Andorra i de les Balears amb uns percentatges similars (40,4% i 39,5% respectivament); al País Valencià és on s'aprèn menys, amb un 22%. A Andorra i a les Balears, s'hi transmeten també altres llengües amb uns percentatges que cal considerar (5,20% i 3,80%, respectivament).

3.3.2. *La llengua transmesa pels pares*

El percentatge més baix de progenitors catalanoparlants el té Andorra, amb un 25,3%. A continuació se situen el País Valencià —amb un 26,4%—, les Illes Balears —amb un 38,1%— i, finalment, Catalunya —amb un 45%.

Pel que fa a l'evolució de la transmissió de les llengües a la generació dels estudiants, al País Valencià hi ha hagut un retrocés de 4,4 punts en la transmissió de la llengua catalana; per contra, a les Illes Balears ha augmentat en 1,4 punts; a Andorra ha pujat 8,1 punts, i el lloc on ha augmentat més ha estat Catalunya, amb 14,5 punts de diferència.

A les Balears observem un saldo positiu molt lleu: al voltant del 95% dels fills de parelles que parlen la mateixa llengua l'aprenen com a primera llengua (tant el català com el castellà). En les parelles mixtes entre catalanoparlants i castellanoparlants, el percentatge de fills que aprenen el català com a primera llengua va del 45,7% (si el progenitor catalanoparlant és el pare) al 47,7% (si ho és la mare), mentre que són les parelles en què el membre no catalanoparlant parla una llengua diferent del castellà les que fan pujar la transmissió del català.

Justament és en les parelles mixtes on es veu la major diferència entre una demarcació i una altra. Així, podem dir que, de les parelles on un dels dos progenitors parla català, a Catalunya els fills aprenen el català aproximadament en un 76% dels casos; a Andorra, en un 61%; a les Balears, en un 46%, i al País Valencià, en un 30%. Només a Catalunya i a Andorra podem dir que hi ha un avenç del català en les parelles en què els dos membres parlen castellà,⁸ ja que, dels seus fills, un 16,7% a Catalunya i un 14% a Andorra aprenen català. Aquesta tendència s'inverteix al País Valencià, on un 11,2% dels fills de parelles catalanoparlants aprenen el castellà, mentre que a les Balears hi ha un 5% que canvien del català al castellà, però, alhora, també hi ha un 5% que passen del castellà al català.

Aquestes dades sobre l'ús i la transmissió del català ens plantegen la pregunta

8. En el cas de Catalunya, no disposem de dades sobre la primera llengua apresada pels estudiants si aquesta és diferent del castellà i del català.

sobre quins són els factors que influeixen en aquestes variacions als diferents territoris. Per a respondre-la, ens cal dotar-nos d'uns altres conceptes teòrics diferents dels que habitualment es fan servir. Vegem-ho a l'epígraf següent.

4. ELS RESULTATS DEL NOU MARC TEÒRIC

Sempre ens han semblat insuficients els resultats que s'obtenen de la relació entre l'ús de les llengües i els diferents factors que, suposadament, hi influeixen. Aquest fet ens va esperonar fa més d'onze anys a iniciar un projecte per poder conèixer millor quines eren les variables que incidien en els usos en la nostra comunitat lingüística. Hem presentat la nostra proposta teòrica en diferents publicacions (Querol, 1997, 1999, 2002*e*, 2003*a* i 2004*a*).⁹ De manera telegràfica, la podríem resumir com segueix: en l'ús de les llengües (variable dependent), hi influeixen les següents variables independents:

- les representacions socials de les llengües,¹⁰
- les representacions socials dels grups de referència¹¹ i
- les representacions socials de les xarxes socials.¹²

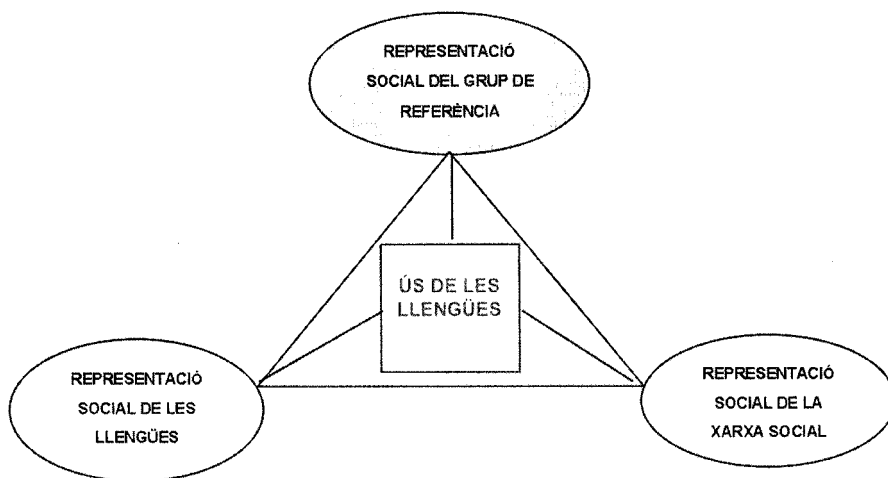
9. Després d'una reflexió sobre els processos de substitució lingüística (Querol, 1990, 1993 i 1994), ens calgué concebre un nou model teòric i metodològic per poder trobar altres camins per explicar les variables que influeixen en l'ús de les llengües (Querol, 1997, 1999, 2002*e*, 2003*a* i 2004*a*). Posteriorment, vam voler comprovar de manera empírica el model que havíem proposat: el 1993 començarem per Catalunya (Querol, 1999); més tard, el 1998, passarem la mateixa enquesta al País Valencià, els resultats de la qual es publicaren a Querol (2000*a*, 2000*b*, 2000*c* i 2002*b*). A més, vam dur a terme diverses comparacions entre instituts de batxillerat castellonencs (Querol, 2004*c*), i entre aquests i alguns altres de tarragonins (Querol, 2004*d*). L'any 2000 vam tornar a passar la mateixa enquesta a Catalunya per veure com havia evolucionat la situació en set anys (Querol, 2001*a*, 2002*a*, 2003*b*, 2003*d* i 2004*a*). El 2001 la vam passar a les Illes Balears (Querol 2002*c*, 2004*b* i 2004*e*), i el 2002, a Andorra. Actualment, estem completant l'àmbit de l'enquesta amb les dades de la Franja de Ponent, les de la Catalunya Nord i les de la ciutat de l'Alguer. A més, l'any 2004 estem tornant a passar l'enquesta a Catalunya per poder disposar d'una sèrie temporal d'onze anys, amb tres recollides de dades diferents.

10. Jodelet (1989: 36) defineix *representació social*: «És una forma de coneixement socialment elaborat i compartit que té una visió pràctica i que concorre en la construcció d'una realitat comuna a un conjunt social».

11. Merton i Kitt (1950) caracteritzen el grup de referència com segueix: «Apunta a sistematitzar els determinants i les conseqüències dels processos d'avaluació i d'autoavaluació en els quals l'individu assumeix els valors o les normes d'altres individus i grups com un marc de referència».

12. La *xarxa social* és el conjunt de persones que comparteixen, com a mínim, una de les seves llengües i que tenen interaccions lingüístiques entre elles amb una d'aquestes llengües comunes.

FIGURA 1. Relacions entre les variables independents i la variable dependent (l'ús de les llengües). Font: elaboració pròpia.

Totes les variables independents es relacionen entre elles i també amb la variable dependent; és a dir, es retroalimenten.

4.1. El grup lingüístic de referència

Vam obtenir el grup lingüístic de referència dels estudiants demanant-los a quin grup els agradaria pertànyer. Les Illes Balears tenen el segon percentatge més alt de desig de formar part de grups catalanoparlants (40%); Catalunya les supera considerablement (65,2%), mentre que Andorra (38,8%) i el País Valencià (35,2%) els van al darrere. En l'epígraf 6, que tracta de les prediccions (quadres 4, 5 i 6), emprarem les dades per proposar una evolució futura a cada territori.

4.2. Relació entre l'ús del català, la xarxa social i la representació social de la llengua

En aquest apartat ens interessa esbrinar dues coses alhora. En primer lloc, quina és la incidència dels contactes que tenen els estudiants (la *xarxa social*) sobre l'ús del català. I, en segon lloc, com la *idea* que els estudiants es fan de la llengua catalana, és a dir, la *representació social* que en tenen, afecta l'ús que en fan. La figura 2 ens mostrarà aquestes dues variacions.

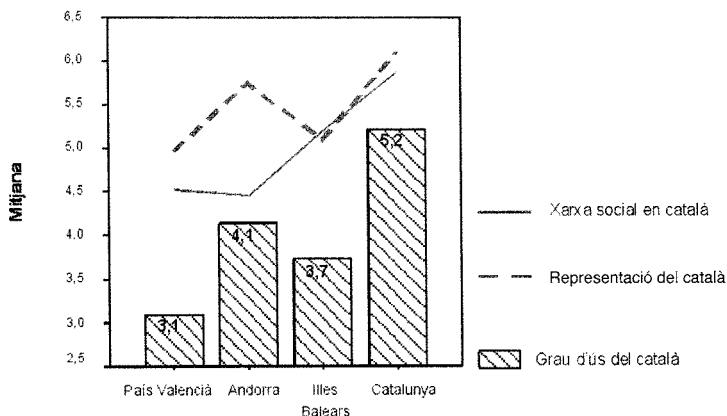
4.2.1. La xarxa social de les relacions

Catalunya és el territori que té la puntuació més alta en la xarxa social catalana (5,89), mentre que Andorra (4,45) i el País Valencià (4,52) tenen les puntuacions més baixes. Hi ha una certa equidistància entre les puntuacions: les Balears (5,20) estan al mig.

4.2.2. La representació social de les llengües

Igual que en l'epígraf anterior sobre la xarxa social, Catalunya té la puntuació més alta en la representació de la llengua catalana (6,08) i el País Valencià, la més baixa (4,94). Aquí la diferència entre Catalunya i les Balears és més gran, i la puntuació de les Balears (5,09) està en general més a prop de la del País Valencià. Pel que fa a Andorra (5,74), ocupa el segon lloc, després de Catalunya.

FIGURA 2. Mitjanes del grau d'ús del català, la xarxa social i la representació social del català.

	PAÍS VALENCIÀ	ANDORRA	ILLES BALEARS	CATALUNYA
Grau d'ús del català	3,08	4,14	3,72	5,24
Representació social del català	4,94	5,74	5,09	6,08
Xarxa social en català	4,52	4,45	5,20	5,89

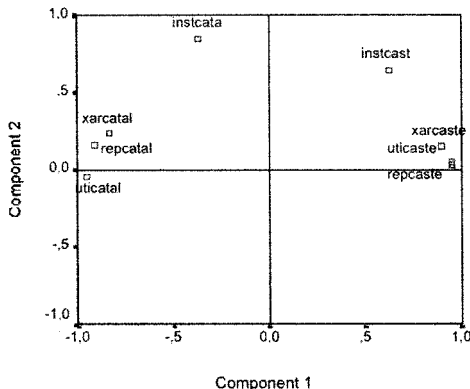
Podem veure com la representació del català segueix molt clarament la mateixa tendència que el grau d'ús de l'idioma: quan la representació del català és més alta, n'augmenta l'ús. Pel que fa a la xarxa social, no mostra tan bé aquesta evolució dels diferents territoris i la covariació amb l'ús no és tan clara, però es veu que sí que hi ha una relació.

5. LES ANÀLISIS FACTORIALS (CORRELACIONS)

En primer lloc, analitzarem com les diferents variables que hem anat presentant en els epígrafs anteriors es distribueixen entre elles. Ho farem mitjançant els gràfics de components, que són una representació gràfica de les correlacions entre variables. En concret, el cosinus de l'angle (passant per l'origen) entre dues variables és la correlació entre aquestes. Així, dues variables que estan en angle de 90° no estan correlacionades ($\cos 90^\circ=0$), i dues variables que estan sobre la mateixa recta tenen una forta correlació, positiva si estan al mateix costat ($\cos 0^\circ=1$), negativa si estan en costats oposats ($\cos 180^\circ=-1$).¹³

Vegem, primerament, com es distribueixen aquestes variables a les Illes Balears (figura 3).

FIGURA 3. Gràfic de components. Relació entre les diferents variables i els usos de les llengües a les Illes Balears.

instcata ¹⁴ : motivacions instrumentals català	instcast : motivacions instrumentals castellà
repcatal : representació social del català	repcaste : representació social del castellà
uticatal : ús del català	uticaste : ús del castellà
xarcatal : xarxa social en català	xarcaste : xarxa social en castellà

13. En aquests gràfics s'aplica el *principi de parsimònia* (simplificar al màxim, perdent el mínim d'informació possible), ja que, tractant-se d'una representació de dues dimensions d'un model de n dimensions (una per cada variable), hi ha una pèrdua d'informació. La quantitat d'informació que es perd es mesura per la distància de la variable a l'origen; en concret, la distància de la variable a l'origen és el percentatge de variància (informació) que explica el gràfic d'aquella variable. Així, una variable que es trobi a la distància màxima de l'origen (distància=1) està explicada al cent per cent, mentre que si es troba sobre l'origen (distància=0) no està explicada. En aquest cas no es poden extreure conclusions de la seva posició relativa a les altres variables. Com a conjunt, s'associa una quantitat d'informació a cada eix. En casos on hi ha bastants variables, com aquest, s'accepta que un 65% de la informació (pel total d'eixos, dos en els nostres casos) és més que raonable i suficient per extreure'n conclusions.

14. Hem introduït també els resultats de les motivacions instrumentals perquè es pugui comprovar com aquesta variable, emprada en alguns estudis per a explicar els usos lingüístics, té poca relació amb l'ús del català i del castellà.

En el quadrant superior esquerre trobem l'ús del català (que hauria d'aparèixer just sobre la línia); la variable que més s'hi acosta és la representació de la llengua catalana, seguida de la xarxa social. En canvi, a molta distància es troben les motivacions instrumentals en català.

Si mirem el quadrant superior dret, que es refereix a l'ús del castellà, ens adonarem de la coincidència entre l'ús del castellà i la representació de la llengua castellana; a prop es troba la xarxa social en castellà, i, més allunyades, les motivacions instrumentals en castellà. Si comparem aquesta variable amb el quadrant anterior, ens adonarem que ara es troba molt més a prop de l'ús de la llengua respectiva, fet que ens mostra que per a la utilització del castellà tenen més influència les motivacions instrumentals que per a l'ús del català.

Observem com es distribueixen les variables en la resta dels territoris (figures 4, 5 i 6):

FIGURA 4. Gràfic de components. Relació entre les diferents variables i els usos de les llengües a Andorra.

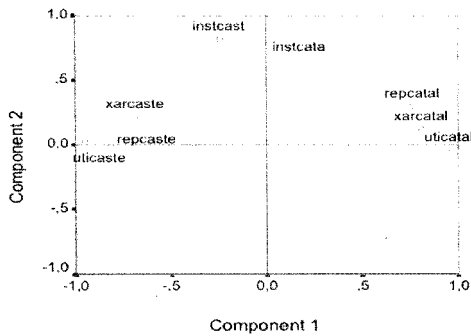

FIGURA 5. Gràfic de components. Relació entre les diferents variables i els usos de les llengües al País Valencià.

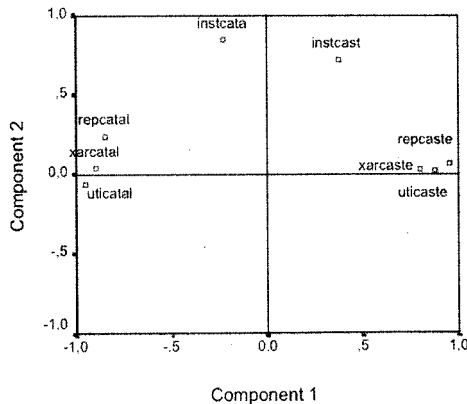
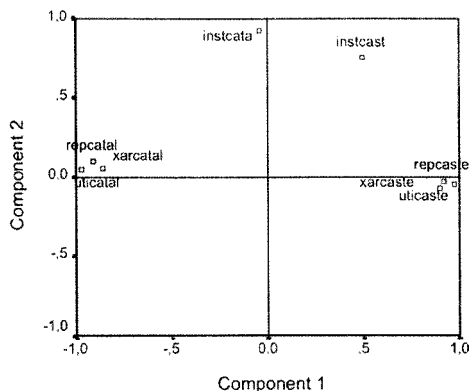

FIGURA 6. Gràfic de components. Relació entre les diferents variables i els usos de les llengües a Catalunya.

En tots els gràfics de components observem una forta correlació entre l'ús del català, la representació social i la xarxa social, mentre que hi ha molta menys relació amb les motivacions instrumentals. La similitud en l'estructura de les correlacions indica que el model és vàlid per a totes les zones.

6. LES PREDICCIONS

Considerem dos tipus de predicció: en primer lloc, la capacitat del model que nosaltres hem construït de situar un estudiant en un dels quatre grups lingüístics que hem establert (vegeu el quadre 3), sense processar les seves dades sobre l'ús; en segon lloc, la capacitat del nostre model de predir l'evolució de l'ús en un futur.

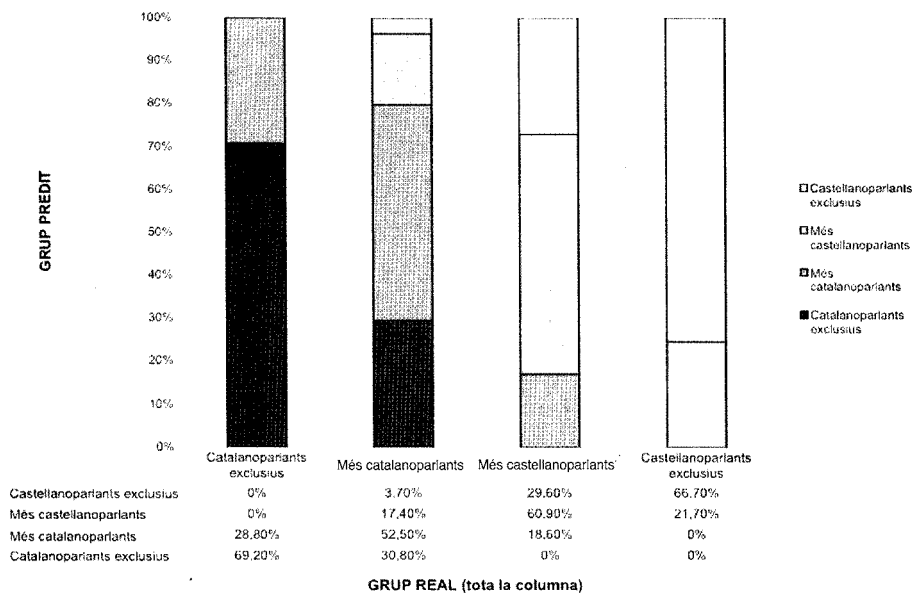
Amb l'anàlisi discriminant aconseguirem classificar i assignar cada alumne a un dels grups lingüístics. El nivell d'encerts que obtindrem ens donarà la mesura de la interacció entre les variables que intervindran en les funcions. En aquest apartat ens centrarem en els resultats obtinguts a les Illes Balears.¹⁵ Si en l'anàlisi discriminant no eliminem el grup en què l'estudiant s'ha autocatégoritzat, és a dir, el grup al qual pertany, el percentatge d'estudiants que el nostre model classifica correctament és del 70,1%. Ara bé, hem considerat que aquesta variable era massa acostada a la classificació que estem establint i per aquesta raó l'hem eliminada d'aquesta anàlisi. Així, les dades que presentem a continuació no consideren el grup en què els estudiants s'han autocatégoritzat.

Amb la intervenció de la representació del castellà i de la xarxa catalana, la nostra proposta teòrica és capaç d'agrupar correctament el 60,1% dels casos classifi-

15. Com ja hem comentat, també podeu llegir altres dades referides només a les Balears a Querol (2002c).

cats. Si anem al detall de l'agrupació, observem que del primer grup (el que només parla català) la nostra proposta teòrica de variables ha predit correctament el 69,2% dels casos; del segon (el que parla més català), ha tingut el 52,5% d'encerts; del tercer (el que parla més castellà), n'ha agrupat correctament el 60,9%; finalment, del quart grup (el que només parla castellà) ha tingut un 66,7% d'encerts.

QUADRE 3. Nivell d'encert de predicció del model: 60.1%

Veiem, doncs, que les prediccions més altes s'aconsegueixen en els dos grups extrems i les més baixes, en els intermedis. Si analitzem els encerts d'aquests dos grups extrems ens adonarem que en ambdós casos no es comet mai l'error de classificar un alumne en els altres dos grups que no són contigus. Per tant, la nostra proposta perfila bé els grups i només comet errors de tall fi.

En els dos grups centrals trobem un altre paral·lelisme semblant: mai no s'assigna cap individu a un grup extrem en l'ús de l'altra llengua. És a dir, si s'està classificant alumnes que parlen més català, no es comet mai l'error d'agrupar-los amb els que només parlen en castellà. O bé a l'inrevés: si s'està classificant alumnes que parlen més castellà, mai no se'ls assigna al grup dels que només parlen català.

El grup més ben perfilat és el dels alumnes que parlen només català, que és assignat correctament en el 69,2% dels casos; els individus assignats erròniament al grup dels que parlen més català suposen el 30,8%. El segon grup classificat més correctament és el dels que parlen només castellà (66,7% d'encerts). En aquest cas, el nombre d'alumnes classificat en el grup contigu disminueix (29,6% d'errors), i s'assigna un estudiant (3,7%) al grup dels més catalanoparlants.

Concloem, doncs, que el percentatge d'encerts és molt considerable i que els errors que es comenten són quasi sempre amb grups contigus, només en un cas amb el salt d'un grup.

Pel que fa a la capacitat del nostre model de predir l'evolució de l'ús en un futur, ens basem en la nostra recerca del 1993, quan vam proposar que la diferència entre el grup de pertinença i el de referència podia indicar l'evolució de l'ús del català. És a dir, teníem com a hipòtesi que el desig de pertànyer a un grup (el grup de referència) catalanoparlant anava lligat a l'ús del català en un futur (el transcurs d'una generació). Vam tenir ocasió de comprovar aquesta proposta en tornar a passar l'enquesta l'any 2000 amb uns resultats molt satisfactoris.¹⁶ Per tant, tot seguit presentarem les relacions entre el grup de pertinença i el grup desitjat (o de referència).

A Andorra i a Catalunya, el 50% dels estudiants que desitgen pertànyer al grup dels que parlen exclusivament en català ja pertanyen a aquest grup; el 30% (apro-

QUADRE 4. Grup lingüístic desitjat segons el grup lingüístic de pertinença (per demarcació).

% de Grup lingüístic desitjat			Grup lingüístic desitjat				Total
DEMARCACIÓ			Als que només parlen català	Als que parlen més català	Als que parlen més castellà	Als que només parlen castellà	
País Valencià	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	26,2%	2,7%	6,7%	1,8%	3,6%
		Als que parlen més català	54,8%	54,0%	4,5%	2,7%	21,5%
		Als que parlen més castellà	19,0%	37,2%	74,0%	33,6%	49,3%
		Als que només parlen castellà	4,8%	6,2%	21,5%	61,8%	25,6%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	
Illes Balears	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	39,6%	1,6%	0,6%	1,0%	5,3%
		Als que parlen més català	45,8%	79,8%	12,5%	9,8%	34,8%
		Als que parlen més castellà	12,5%	14,5%	70,0%	41,2%	41,0%
		Als que només parlen castellà	2,1%	4,0%	16,9%	48,0%	18,9%
Total	100%	100%	100%	100%	100%		
Catalunya	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	51,0%	6,4%		12,1%	15,1%
		Als que parlen més català	36,7%	78,6%	10,0%	12,1%	45,4%
		Als que parlen més castellà	12,2%	14,4%	81,7%	42,4%	34,5%
		Als que només parlen castellà		0,5%	8,3%	33,3%	5,0%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	
Andorra	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	50,0%	12,2%	6,7%		17,6%
		Als que parlen més català	31,7%	41,5%	6,7%	1,0%	15,9%
		Als que parlen més castellà	13,5%	41,5%	68,7%	19,4%	37,7%
		Als que només parlen castellà	4,8%	4,9%	17,9%	79,6%	28,9%
	Total	100%	100%	100%	100%	100%	

16. Podeu consultar-ne els resultats a Querol (2001, 2002a, 2003d).

ximadament), al grup dels que parlen més català; el 12%, als que parlen més castellà, i, al voltant del 3%, als que només parlen castellà. Mentre que a les Balears i al País Valencià entre el 25% i el 40% dels estudiants que desitgen pertànyer al grup de parla exclusiva catalana ja pertanyen a aquest grup, entre un 45% i un 54% pertanyen al grup de parla més catalana.

A Andorra, el 79,6% dels estudiants que desitgen pertànyer al grup de parla exclusiva castellana ja pertanyen a aquest grup. A les Balears i a Catalunya, entre el 48% i 33% dels que desitgen pertànyer als que parlen exclusivament castellà ja formen part d'aquest grup i un 42% pertanyen al grup dels que parlen més castellà. Al País Valencià, dels estudiants que desitgen pertànyer al grup que fa un ús exclusiu del castellà, un 61,8% ja pertanyen a aquest grup.

Per preveure l'evolució dels grups segons l'ús del català, primer sumarem els percentatges d'individus assignats a un dels dos grups de pertinença catalanoparlants (els catalanoparlants exclusius i els que parlen més català); feta la suma, obtenim els valors següents: 25% al País Valencià, 40% a les Illes Balears, 60,6% a Catalunya, 33,3% a Andorra, i una mitjana d'un 39,8% per a tots els territoris.

Respecte al grup de referència (o grup desitjat) catalanoparlant, els percentatges, fent aquesta mateixa suma, passarien del 25% al 35,2% (és a dir, 10,2 punts més) al País Valencià. A les Illes Balears quedarien igualats al 40%. A Catalunya passarien del 60,6% al 65,2% (4,6 punts més). A Andorra, anirien del 33,2% al 38,8% (5,6 punts més). I la mitjana de tots els territoris augmentaria 5,2 punts (del 39,8% al 45%).

QUADRE 5. Grups lingüístics de pertinença i grups lingüístics desitjats.

	Regió							
	P. Valencià		Balears		Catalunya		Andorra	
	Grup lingüístic de pertinença	Grup lingüístic desitjat	Grup lingüístic de pertinença	Grup lingüístic desitjat	Grup lingüístic de pertinença	Grup lingüístic desitjat	Grup lingüístic de pertinença	Grup lingüístic desitjat
Als que només parlen català	3,6%	9,7%	5,3%	11,0%	15,0%	22,6%	17,5%	27,6%
Als que parlen més català	21,4%	25,5%	34,7%	29,0%	45,6%	42,6%	15,7%	11,2%
Als que parlen més castellà	49,4%	40,0%	41,3%	36,8%	34,4%	27,3%	37,8%	35,2%
Als que només parlen castellà	25,5%	24,8%	18,7%	23,3%	5,0%	7,5%	29,0%	26,0%

Observem com en tots els casos hi ha un augment del desig de pertinença al grup lingüístic de parla exclusiva catalana, acompanyat d'una disminució del grup dels que parlen més català (excepte al País Valencià, on aquest grup augmenta). Per tant, en general, els grups de desig de pertinença catalanoparlants augmenten arreu respecte als grups de pertinença castellanoparlants.

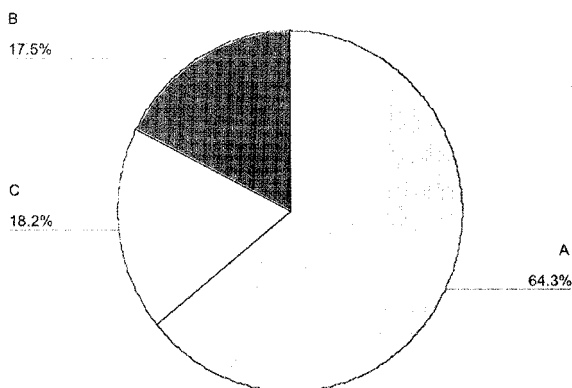
Si ens centrem en les Illes Balears, i per veure-ho de manera més gràfica, ho podem representar com segueix (figura 7).

La prospecció de l'augment del grup de catalanoparlants relacionant el grup de pertinença i el grup desitjat (de referència) ens mostra que el percentatge de par-

lants podrà variar un 0,7%, si restem els que canviaran cap al castellà dels que ho faran cap al català.

FIGURA 7. Relació entre el grup de pertinença i el grup de referència a les Illes Balears.

- A: Coincidència entre el grup de pertinença i el grup desitjat
- B: El grup desitjat és més *castellà* que el de pertinença
- C: El grup desitjat és més *català* que el de pertinença

Si ens demanem per la importància de la primera llengua apresada en la tria del grup de referència, en el quadre 6 podrem veure'n totes les combinacions possibles.

A Andorra, gairebé el 60% dels que aprenen català com a primera llengua desitgen pertànyer al grup que usa exclusivament el català, mentre que el 41,8% dels que aprenen castellà desitgen pertànyer al grup que emprava exclusivament el castellà i un 41,2%, als que usen més castellà.

A les Balears, el 22,2% dels estudiants que aprenen el català com a primera llengua desitgen pertànyer al grup dels que parlen només català i un 58,5%, al dels que parlen més català. Dels estudiants que aprenen el castellà com a primera llengua, un 34,6% desitgen pertànyer al grup que usa exclusivament el castellà.

Tant a Catalunya com al País Valencià, un 33% dels que aprenen català desitgen pertànyer al grup que parla només en català. A Catalunya, només un 14,2% dels que aprenen el castellà com a primera llengua desitgen pertànyer al grup que usa exclusivament el castellà.

Per tant, ens adonem que la primera llengua apresada és important per a desitjar pertànyer a un grup lingüístic o a un altre, però encara ho són més les característiques sociolingüístiques de cada territori, perquè marca les tendències particulars que estem veient al llarg del present article.

Finalment, ens demanem per la validesa de les variables que hem estat emprant i per la consistència del model que hem proposat. En l'epígraf següent intentem de donar una resposta clara a aquesta qüestió.

QUADRE 6. Grup lingüístic de pertinença segons la primera llengua apresada (per demarcació).

% de Primera llengua apresada			Primera llengua apresada			Total
			Català	Castellà	Una altra	
P. València	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	14,6%	,3%	12,5%	3,6%
		Als que parlen més català	75,0%	6,8%		21,5%
		Als que parlen més castellà	9,4%	61,1%	50,0%	49,7%
		Als que només parlen castellà	1,0%	31,8%	37,5%	25,2%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Andorra	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	39,5%	4,1%	7,7%	18,8%
		Als que parlen més català	33,3%	7,0%	7,7%	17,8%
		Als que parlen més castellà	20,2%	44,8%	46,2%	34,7%
		Als que només parlen castellà	7,0%	44,2%	38,5%	28,7%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Balears	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	12,9%	,4%		5,3%
		Als que parlen més català	78,2%	6,5%	17,6%	35,0%
		Als que parlen més castellà	8,8%	62,8%	58,8%	41,5%
		Als que només parlen castellà		30,4%	23,5%	18,2%
	Total		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Catalunya	Grup lingüístic de pertinença	Als que només parlen català	25,1%	,6%		15,2%
		Als que parlen més català	69,9%	9,7%		45,5%
		Als que parlen més castellà	5,0%	77,3%		34,3%
		Als que només parlen castellà		12,5%		5,1%
	Total		100,0%	100,0%		100,0%

7. L'AJUST DEL MODEL

Tot seguit presentarem els resultats introduint dos canvis. En primer lloc, considerarem el conjunt dels territoris on es parla català, sense fer esment a les diferències particulars. En segon lloc, emprarem una anàlisi estadística diferent, la regressió lineal, tot fent servir les variables que nosaltres hem generat (les representacions socials de les llengües, la xarxa social, el grup de referència i el lloc on s'ha fet l'enquesta). A continuació, vegem en el quadre 7 quina és la fiabilitat del model que proposem.

QUADRE 7. Ajust del model de les variables que influeixen en l'ús del català.

Model	R	R ²	R ² ajustada	Error típic de l'estimació
1	0,909	0,827	0,825	1,1287

1. Variables predictores: lloc on es passa l'enquesta, representació social del català, xarxa social en català, xarxa social en castellà, representació social del castellà, grup lingüístic desitjat. Variable dependent: grau d'ús del català.

Obtenim que l'ajust del model és de més del 82,7%. És a dir, les variables que hem proposat expliquen el 82% de la variable dependent (l'ús del català).¹⁷ Així, pel que fa a la predicció, que és el tema que ens ocupava en l'epígraf anterior, veiem que el 82,7% dels valors predits estan dins l'interval de confiança definit per l'error típic de l'estimació (1,1287). Aquest coeficient de determinació ($R^2=0,827$) és el percentatge de la variació de la variable dependent explicada per les variables independents. Amb aquestes dades podem afirmar que el model és significatiu i, per tant, acceptable.

Si ens centrem en la predicció de l'ús del català, trobem que les variables que hi intervenen ho fan amb els valors que segueixen (quadre 8):

QUADRE 8. Coeficients de regressió de les variables que influeixen en l'ús del català.

Model		Coeficients ^a					
		Coeficients no estandarditzats		Coeficients estandarditzats		t	Sig.
		B	Error típic	Beta			
1	(Constant)	6,619	0,501			13,212	0,000
	Representació social del català	0,216	0,052	0,120		4,152	0,000
	Xarxa social en català	0,307	0,028	0,295		11,078	0,000
	Representació social del castellà	-0,398	0,053	-0,219		-7,481	0,000
	Xarxa social en castellà	-0,395	0,027	-0,351		-14,371	0,000
	Grup lingüístic desitjat	-0,235	0,064	-0,088		-3,644	0,000
	Lloc on es passa l'enquesta	-0,046	0,045	-0,019		-1,025	0,306

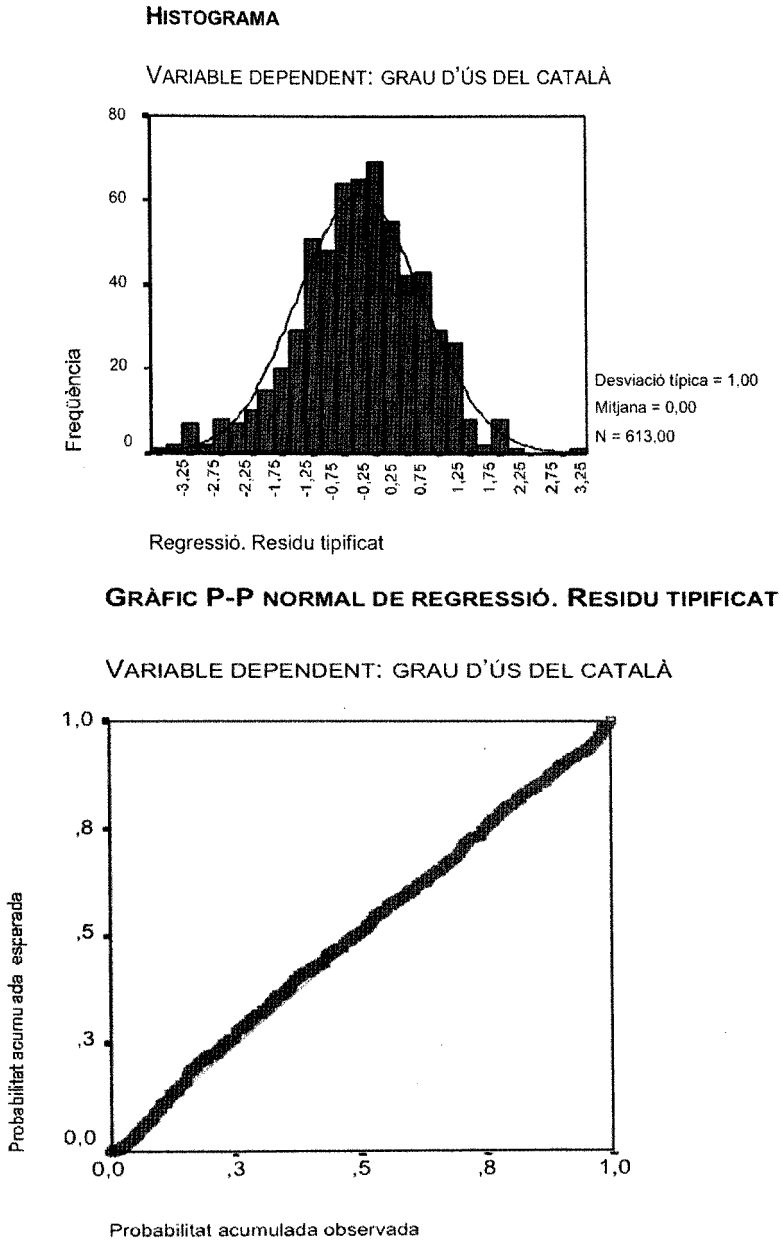
a. Variable dependent: grau d'ús del català.

Pel que fa a la significació de les diferents variables introduïdes en el model, veiem d'una manera clara com totes les variables són significatives i, consegüentment, aporten informació al model, excepte la variable del lloc on s'ha fet l'enquesta, que no és significativa (p -valor = 0,3). Aquest fet és molt important, perquè indica que el model és el mateix, independentment del territori d'on provingui l'estudiant.

Observem (figura 8) que l'error presenta una funció de distribució normal: aquest fet indica que l'error de predicció és degut a factors aleatoris i que, en prin-

17. Observem que el coeficient de correlació R (0,909) és igual a la correlació entre la variable dependent (ús del català) i el valor predit.

FIGURA 8. Estadístics i gràfics dels residus de regressió de les variables que influeixen en l'ús del català.

cipi, no manca cap factor importat per predir l'ús. Podem comprovar aquesta afirmació introduint en el model, per exemple, una variable aparentment tan important com la primera llengua apresada. Amb aquest nou factor, la mesura d'ajust matemàtic del model (R) passa del 90,5% al 92,3%; aquesta diferència d'1,8 punts

significa que aquesta variable ens ajuda a millorar el model, però no és un factor decisiu en el sentit que el model ja resta explicat en gran mesura per les altres variables que en formen part.¹⁸

8. CONCLUSIONS

Les dades que hem comentat ens mostren la gradació dels diferents nivells que ocupen els àmbits territorials respecte a les variables relacionades amb la llengua catalana. Hem vist que les Illes Balears se solen situar en tercer lloc, darrere de Catalunya i d'Andorra, però davant del País Valencià.

Pel que fa a l'evolució en un futur pròxim, si la nostra hipòtesi, corroborada a Catalunya, es compleix, les Illes Balears es mantindran en un ús semblant del català. És clar que caldrà restar les pèrdues en la transmissió intergeneracional i els immigrants nous que no parlen el català.

Per completar el panorama dels territoris on hi ha tradicionalment persones que parlen en català, molt properament establim aquesta comparació amb la Catalunya Nord, la Franja de Ponent i l'Alguer. Aleshores podrem mostrar la situació global de la llengua catalana en tot l'àmbit lingüístic català.

Per altra banda, estem tornant a passar la mateixa enquesta a Catalunya per poder disposar d'una sèrie històrica de tres *onades*, cosa que permetrà estudiar les tendències amb una certa perspectiva. Alhora també volem comprovar fins a quin punt els resultats són extensibles a la població general mitjançant la comparació amb els resultats de l'Estadística d'usos lingüístics de Catalunya (2003), realitzada per l'Institut de Sociolingüística Catalana.

Un altre projecte de validació del model consisteix a utilitzar els programes estadístics construïts amb aquesta finalitat per veure, a la llum dels resultats, si el constructe teòric que proposem és plausible. De moment, podem dir que, segons els resultats que hem comentat, la variable que considera el territori on es passa el qüestionari no és rellevant, fet que ens mostra que, independentment del lloc que estudiem, les variables que hem proposat que influeixen en aquests usos, efectivament, hi incideixen i, a més, són les mateixes.

18. De totes maneres, constatem dos petits inconvenients del model. En primer lloc, és molt sensible als valors absents, per la qual cosa hem decidit eliminar-los. Tot i que existeixen mètodes per tractar aquest problema, són força complexos. En segon lloc, la transformació de la variable resposta (l'ús) no segueix exactament una normal; per tant, caldria trobar una transformació adequada per millorar el model. Però el fet que l'error sí que segueixi una normal indica que aquest problema no és gaire greu. Malgrat això, en llocs on la desviació de la normal de l'ús és molt gran, com ara el País Valencià, aquesta fa reduir la fiabilitat del model del 90% al 80%.

BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

- JODELET, D. (1989): «Représentations sociales: un domaine en expansion», dins D. Jodelet, *Les représentations sociales*. París: Presses Universitaires de France.
- MERTON, R. K.; A. S. Kitt, (1950): «Contributions to the theory of reference group behavior», dins R. K. Merton i P. F. Lazarsfeld (ed.), *Continuities in Social Research: Studies in the Scope and Method of the American Soldier*. Glencoe, Ill.: Free Press.
- QUEROL, E. (2004a): *Els catalans i el català: usos i representacions socials*. Barcelona: Editorial Pòrtic. [En premsa.]
- QUEROL, E. (2004b): *Els balears i el català: usos i representacions socials*. Palma: Documenta Balear. [En premsa.]
- QUEROL, E. (2004c): «Les normes sociolingüístiques de Castelló», dins *Jornades sobre les Normes de Castelló*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [En premsa.]
- QUEROL, E. (2004d): «Diferències sociolingüístiques entre les dues ribes del Sénia», *CEL* (revista del Centre d'Estudis Lingüístics i Literaris de les comarques centrals dels Països Catalans): pàg. 111-138.
- QUEROL, E. (2004e): «Els valencians i el valencià: comparació amb els catalans, els balears i els andorrans», dins J. V. Forcadell i F. Isabel (ed.), *El valencià a Alacant. Observatori de la Llengua* (2002/2003). Alacant: Universitat d'Alacant. Pàg. 251-274.
- QUEROL, E. (2003a): «Analogies jurídiques per a la sociolingüística: la institució de la representació (substitució i interposició)», *Llengua i Dret* 39: pàg.119-132.
- QUEROL, E. (2003b): «Evolució dels usos i de les representacions socials de les llengües a les comarques tarragonines entre el 1993 i el 2000», dins *Jornades sobre la Llengua a les Comarques de Tarragona*. Tarragona: Generalitat de Catalunya. Pàg. 85-93.
- QUEROL, E. (2003c) : «Les catastrophes sont-elles écologiques? Un nouveau point de vue pour l'étude de l'écologie des langues: la théorie des catastrophes», dins A. Boudreau, L. Dubois, J. Maurais i G. McConnell (ed.), *Colloque International sur l'Ecologie des Langues*. París: L'Harmattan. Pàg. 13-31.
- QUEROL, E. (2003d): «Un exemple d'inversió del procés de substitució lingüística: Catalunya 1993-2000», dins *Actes del 2n Congrés Europeu sobre Planificació Lingüística*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Pàg. 486-499.
- QUEROL, E. (2002a): «A new model to the evaluation of language planning. A case study: Catalonia (1993-2000)», *Sociolingüística* 16: pàg.129-142.
- QUEROL, E. (2002b): «Un nou model per a l'estudi dels processos de substitució lingüística. L'anàlisi del País Valencià», *Treballs de Sociolingüística Catalana* 16: pàg. 69-84.

- QUEROL, E. (2002c): «Usos i representacions de les llengües a les Illes Balears», *Noves SL* (estiu 2002), <http://cultura.gencat.net/llengcat/noves/hemeroteca/estiu02.htm>.
- QUEROL, E. (2001): «Evolució dels usos i de les representacions socials de les llengües a Catalunya (1993-2000)», *Noves SL* (estiu 2001), http://cultura.gencat.net/llengcat/noves/hm01estiu/catalana/querolb1_10.htm.
- QUEROL, E. (2000a): *Els valencians i el valencià: usos i representacions socials*. València: Editorial Denes (Premi d'Investigació Francesc Ferrer Pastor 1999).
- QUEROL, E. (2000b): «Variables que afavoreixen l'ús del valencià», ponència presentada al I Congrés Internacional de Llengua, Societat i Ensenyament. Alacant: Universitat d'Alacant. [En premsa.]
- QUEROL, E. (2000c): «Resultats d'un nou model per determinar les variables que influeixen sobre l'ús de les llengües (País Valencià i Catalunya)», comunicació presentada a la Secció de multilingüisme, llengües en contacte i conflicte lingüístic del Congrés de Catalanística de Münster. [Inèdit.]
- QUEROL, E. (1999): *Cap a un nou marc teòric per a l'estudi de les variables dels processos de substitució lingüística*. Tesis doctorals microfityxades, 3568. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- QUEROL, E. (1997): «Un nou model per a l'estudi del comportament lingüístic: la teoria de les catàstrofes», *Caplletra* 21: pàg.161-184.
- QUEROL, E. (1995): «Les representacions socials de les relacions interlingüístiques i l'ensenyament de les llengües», dins *I Congrés de l'Escola Valenciana*. València: Federació Escola Valenciana. Pàg. 347-361.
- QUEROL, E. (1994): «Els processos de substitució lingüística: cap a una metodologia d'anàlisi», dins *Comunicacions i ponències. Simposi del Professorat de Valencià de l'Ensenyament Mitjà i de l'Educació Secundària Obligatoria*. València: Generalitat Valenciana. Pàg. 23-33.
- QUEROL, E. (1993): «Models en contacte: anàlisi dels estudis sobre les relacions interlingüístiques», dins *Actes del IX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Alacant; Elx: AILLC. Pàg. 87-96.
- QUEROL, E. (1990): «El procés de substitució lingüística: la comarca dels Ports com a exemple», dins *Miscel·lània* 89. València: Generalitat Valenciana. Pàg. 87-196.